

Даценко Т.О.

аспірант Київського університету
імені Бориса Грінченка

ЧИННИКИ АКТИВАЦІЇ СТРАХІВ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ключові слова: чинники, страх, діти дошкільного віку.

Keywords: factors, fear, preschool children.

Сьогодні не можна залишати без уваги проблему дитячих страхів, адже в умовах зміни суспільно-політичного життя, трагічних подій в Україні й інколи безвідповідального висвітлення даної, і без того складної, ситуації у ЗМІ, ризики їх активації значно зросли.

У травні 2014 року ЮНІСЕФ ініціював здійснення швидкої якісної експрес оцінки соціально-психологічного становища дітей у Донецькій області. У дослідженні, яке було виконане компанією GfK Ukraine на замовлення ЮНІСЕФ Україна, взяли участь 204 дитини, батьки та опікуни дітей які проводять з ними найбільше часу. Отримані дані викликають серйозне занепокоєння.

Близько чверті опитаних дітей виявили ознаки підвищеної тривожності, порівняно із нормами, встановленими для їх вікових груп. Діти дошкільного віку виявили значно вищий рівень страху крові та несподіваних різких звуків у порівнянні з віковою нормою. Окрім цього, у хлопчиків виявили вищий рівень страху смерті, а у дівчаток – страху болю порівняно з нормою.

Проведений аналіз малюнків дітей засвідчив, що переважання неконструктивних реакцій (відкрита агресія, звинувачення інших людей, відсутність активних копінг-стратегій) на негативні ситуації перевищує норму у 34% досліджених дітей віком 3-6 років.

У ході дослідження було з'ясовано, що інформацію про поточні події діти отримували зі ЗМІ, від дорослих, а також на основі власного негативного досвіду [3].

На основі даного дослідження можна визначити основні чинники активації страхів в українських дошкільників в умовах сьогодення:

- 1) безпосереднє перебування в “епіцентрі” небезпечних подій;
- 2) вплив засобів масової інформації, зокрема телебачення;
- 2) передача страхів від людей з найближчого оточення.

Безумовно найсильнішим чинником є безпосереднє перебування в “епіцентрі” небезпечних подій, тобто власний досвід. Більшість дітей, які були очевидцями руху танків і військової техніки, бойових дій, нанесення ушкоджень знайомим людям тощо, почуваються наляканими, переживають негативні емоції, зокрема страх, перебувають у стані постійної тривоги.

Дошкільний вік – це той вік, коли страхи найбільш вмотивовані емоціями та носять тимчасовий характер. Проте, травмуючі ситуації, аналогічні пережитим у минулому, чи бодай загроза їх повторення, спроможні оживляти збережені у пам’яті страхи, які можуть проявлятися знову. Згодом такі страхи можуть ставати інтенсивнішими, набувати патологічного характеру та супроводжувати людину все життя, якщо вчасно не надати адекватну психологічну допомогу.

Наступний чинник – вплив засобів масової інформації, а саме телебачення. Батьки, як правило, не володіють культурою телеперегляду, тобто коли останній заздалегідь планується. Достатньо розповсюдженою є ситуація, коли діти їдять, граються і навіть засинають під звуки телевізора. Природно, що вся інформація, яка надходить з екрану, споживається дитиною і запам’ятовується усвідомлено або ж неусвідомлено. Діти стають свідками багатьох небажаних подій на екрані (наприклад, сцени насильства, повідомлення про терористичні акти, війни, наслідки стихійних лих, епідемії тощо), що травмують їх психіку, активують страх і тривогу.

Так, зарубіжні (П. Вінтерхофф-Шпурк, К. Керделлан, Г. Грезіон, В. Федоров) і вітчизняні дослідники (М. Бутиріна, О. Петрунько, Г. Почепцов) зазначають, що потенційно деструктивним медіатекстом – як, для дорослих, так і для дітей – є новини. Цей тип тексту первинно створювався як інструмент інформування, інтеграції й позитивного розвитку суспільства, але нині перетворився на потенційну небезпеку для нього. Діти, якщо потрапляють у поле впливу новин, стають свідками сюжетів з агресивними, жорстокими і вкрай реалістичними насильницькими діями. Побачені сцени можуть викликати у них бурхливу емоційну реакцію, сльози, снитися в ночі, а у деяких випадках навіть енурез і заїкання [2, 215-216].

Часом інформація, означена як “теленовини”, “фейками”, “квазіновинами” і навіть відвертою неправдою, однак на її підставі у глядачів складається викривлений образ світу і своєї країни як політично й економічно занедбаній, кримінальної, бандитської, де панує суцільна сваволя і де особисто він нічого не здатний змінити. Відтак у суспільстві поширюються песимістичні, депресивні настрої, страх, тривога, зневіра, відчуття небезпеки і безглуздості життя. Глядачеві залишається лише молитися, аби страшні події не торкнулися його особисто та його родини. Отже, ще один чинник дитячих страхів – запозичення їх від найближчих дорослих. І це досить небезпечна обставина, адже дорослий має бути гарантом безпеки дитини, а не джерелом страху.

Більшість дітей проходять у своєму психічному розвитку низку вікових періодів підвищеної чутливості до певних страхів, які передаються дітям у процесі без-

посереднього спілкування у сім'ї і резонують із страхами батьків. Це найтипівший шлях передачі страхів, і, за твердженням А. Захарова, поява страхів у дітей вірогідніша за наявності їх у батьків, особливо якщо між ними існує тісний емоційний контакт. Як правило страхи передаються дітям несвідомо. Матері, в силу тісного біологічного і емоційного контакту з дитиною, інстинктивно прагнуть оберігати її від повторення своїх страхів, проте саме цим вони привертають особливу увагу до небезпеки, що лежить в основі того чи іншого страху [1, 32-33].

Висновки. Отже, травмуючі події сучасного життя – як реальні, так і демонстровані ЗМІ – здатні активувати страхи у дорослих, а через них і у дітей. Це є серйозним випробуванням для батьків та інших дорослих, які мають діяти виважено й мудро, пам'ятаючи про свою відповідальність перед дітьми. У свою чергу перед фахівцями (педагогами і психологами) постають питання із професійного вдосконалення, а саме – вміння надавати серйозну психологічну підтримку дітям та їхнім батькам.

Джерела

1. Захаров А. Дневные и ночные страхи у детей. Серия “Психология ребенка”. СПб.: “Издательство СОЮЗ”, 2000. — 448 с.
2. Петрунько О. Діти і медіа : соціалізація в агресивному медіа середовищі : монографія. 2-ге вид. Ніжин : ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2011. – 480 с.
3. UNICEF Ukraine [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.unicef.org/ukraine/> (Дата звернення : 10.09.2014).